

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΝΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (*)

Υπό τοῦ κ. ΑΝΔΡΕΟΥ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Ἡ νέα οἰκονομική πολιτική τῆς Ἑλλάδος ἔχει μερικές πλευράς, αἱ ὁποῖαι μπορεῖ νὰ εἶναι γενικοῦ ἐνδιαφέροντος, αἱ ὁποῖαι δηλαδή μπορεῖ νὰ εἶναι χρήσιμοι διὰ μίαν κατηγορίαν ἀναπτυσσομένων χωρῶν, αἱ οἰκονομίαι τῶν ὁποίων παρουσιάζουν διαρθρωτικά χαρακτηριστικά ὅμοια με τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας.

Σύμφωνα με ὅλους τοὺς δείκτας τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ἡ Ἑλλάς εὐρίσκειται εἰς τὴν μέση τοῦ δρόμου, κάπου μεταξὺ τῆς ὀλιγώτερον καὶ τῆς περισσότερον ἀνεπτυγμένης χώρας. Τὸ 1/2 περίπου τοῦ πληθυσμοῦ, ἀσχολεῖται με τὴν γεωργίαν, ἡ ὁποία συμβάλλει κατὰ τι ὀλιγώτερον τοῦ 1/3 τοῦ ἐθνικοῦ προϊόντος. Ἡ βιομηχανία προσφέρει τὸ 1/5 περίπου τοῦ ἐθνικοῦ προϊόντος καὶ εἶναι προσανατολισμένη πρὸς τὴν ἐντόπιον ἀγοράν. Αἱ ἑλληνικαὶ ἐξαγωγαὶ εἶναι σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου ἀγροτικοῦ χαρακτῆρος καὶ ἀντιπροσωπεύουν (εἰς ἀξίαν) τὸ 1/3 περίπου τῶν ἑλληνικῶν εἰσαγωγῶν. Τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου, διὰ τὸ 1964, εὐρίσκειτο γύρω εἰς τὰ \$ 530 ἑκατομμύρια. Οἱ ἄδηλοι πόροι, κυρίως μεταναστευτικὰ ἐμβάσματα, ναυτιλία καὶ τουρισμός, παρεῖχαν \$ 365 ἑκατομμύρια, περιορίζοντα τοιουτοτρόπως τὸ ἔλλειμμα τοῦ τρέχοντος λογαριασμοῦ εἰς \$ 165 ἑκατομμύρια. Εἰσροὴ κεφαλαίου καὶ βοήθεια ἀνήρχοντο εἰς \$ 145 ἑκατομμύρια, ὀδηγοῦντα οὕτω εἰς ἓν ὑπόλοιπον τῶν ἐξωτερικῶν συναλλαγῶν, ἀνερχόμενον εἰς — \$ 20 ἑκατομμύρια. Οὕτως, ἡ Ἑλλάς ἀντιμετωπίζει ἓνα σοβαρὸν πρόβλημα ἰσοζυγίου τοῦ ἐμπορίου καὶ στηρίζεται μετὰ εὐχολίας εἰς ἀδήλους πόρους, εἰσροὴν κεφαλαίων καὶ βοήθειαν διὰ νὰ ἰσορροπήσῃ τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἐμπορίου τῆς.

Μολονότι ὑπάρχει μεγάλη βιομηχανικὴ ὑποαπασχόλησις, ἡ μετανάστευσις ἔχει φθάσει εἰς τόσον ὑψηλὰ ἐπίπεδα, ὥστε τὸ πρόβλημα ἐξαφανίζεται ταχύτατα — ἀλλὰ κατὰ τρόπον δημιουργοῦντα νέα προβλήματα, κυρίως τὴν αὐξουσαν σπάνιν ὠρισμένων κατηγοριῶν εἰδικευμένων ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν βιομηχανικὴν ἀνάπτυξιν. Συγχρόνως, ὑπάρχει ὑποαπασχόλησις, καθαρῶς ἐποχικοῦ χαρακτῆρος, εἰς τὴν γεωργίαν. Ὡς συνέπεια, ἔρχεται σοβαρὰ μετανάστευσις ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας πρὸς τὰς Ἀθήνας ἢ τὸ Ἐξωτερικόν, ἡ ὁποία ἐντείνει τὴν ἕλλειψιν ἀγροτικῶν χειρῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐποχικῶν αἰχμῶν.

Ὁ πληθυσμὸς τῶν Ἀθηνῶν εὐρίσκειται μεταξὺ τοῦ 1/4 καὶ 1/5 τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς χώρας καὶ ἔχει κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα οὐσιαστικῶς ἀνώτερον τοῦ πληθυσμοῦ πού ζῆ ἔξω τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ κατανομὴ τοῦ εἰσοδήματος εἶναι ἐντυπωσιακῶς

(*) Διάλεξις δοθεῖσα εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βόννης τὴν 29ην Ἰανουαρίου 1965.

άνισος, τόσον από απόψεως γεωγραφικῆς, ὅσον καὶ από απόψεως εἰσοδηματικῆς τάξεως.

Κατὰ τὴν δεκαετίαν 1954—1963, ὁ μέσος ἐτήσιος ρυθμὸς ἀναπτύξεως τοῦ ἀκαθαρίστου ἐθνικοῦ προϊόντος, εἰς πραγματικὰς τιμὰς, ἦτο 6,3 τοῖς ἑκατόν. Ὁ ρυθμὸς ἀναπτύξεως, ὁ ἐπιτευχθεὶς κατὰ τὸ 1963 καὶ 1964, ἦτο ἄνω τοῦ 8 τοῖς ἑκατόν, ρυθμὸς ὁ ὁποῖος, κατὰ προσφάτους ἐκτιμήσεις, θὰ διατηρηθῆ, μέχρι τέλους τοῦ 1965. Οἱ ὡς ἄνω ρυθμοὶ ἀναπτύξεως ἐπετεύχθησαν χωρὶς νὰ ὑποσκαφῆ ἡ νομισματικὴ σταθερότης. Ἡ δραχμὴ ἔγινε καὶ ἔμεινε ἓνα ἀπὸ τὰ ὑγιέστερα νομίσματα τοῦ κόσμου.

Μολονότι, γενικῶς, ρυθμὸς ἀναπτύξεως 6,3 τοῖς ἑκατόν, μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἱκανοποιητικὸς, ὑποστηρίζω ὅτι ἀνώτερος ρυθμὸς ἦτο καὶ δυνατὸς καὶ οὐσιώδης διὰ νὰ στενεύσῃ τὸ χάσμα μεταξὺ τῆς οἰκονομίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν οἰκονομιῶν τῶν χωρῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀγορᾶς — ἀντικειμενικὸς σκοπός, ὁ ὁποῖος γίνεται σημαντικώτατος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς εἰσόδου τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, τὸ κύριον πρόβλημα τῆς ἀναπτύξεως τῆς δεκαετίας 1954 — 1963, ἀναφέρεται εἰς τὴν διάρθρωσιν (structure) τῆς μᾶλλον, παρὰ εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς. Πλὴν τῆς μερικῆς ἀναπτύξεως τῆς ὑποδομῆς (ὁδοί, λιμένες, ἐνέργεια), κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν δὲν ἔλαβε χώραν βασικὴ διαρθρωτικὴ ἀλλαγὴ. Ἡ οἰκονομία παρέμεινε οὐσιαστικῶς γεωργικὴ, τὸ ἰσοζύγιον πληρωμῶν διετήρησε τὰ δυσάρεστα χαρακτηριστικὰ του καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἀνεργίας, ὀξύτερον γύρω εἰς τὰ 1950, ἐλύθη κατὰ βάσιν διὰ τῆς μεταναστεύσεως μᾶλλον, παρὰ διὰ τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως.

Ἐπὶ πλεόν, ἡ ἀνισότης τοῦ εἰσοδήματος, τόσον ἀπὸ γεωργικῆς ἀπόψεως, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως κατηγοριῶν εἰσοδήματος ηὔξησε. Οἱ καρποὶ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἐπῆγαν εἰς τοὺς ὀλίγους. Αἱ Ἀθῆναι ἔγιναν σχετικῶς πλουσιώτεραι, ἐνῶ τὸ ὑπόλοιπον τῆς Ἑλλάδος ἔγινε σχετικῶς πτωχότερον — καὶ τοῦτο εἶναι ἰδιαιτέρως ἀληθές εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἀγρότου, τοῦ ὁποῖου ἡ μοῖρα εἰς μερικὰς περιπτώσεις ἔχειροτέρευσε, ὄχι μόνον σχετικῶς ἀλλὰ καὶ ἀπολύτως.

Ἀλλὰ ἡ πλεόν ἐντυπωσιακὴ ἀδυναμία τῆς περιόδου 1954 — 63, εἶναι ἡ παντελῆς ἀπουσία ἐκπαιδευτικῆς καὶ διοικητικῆς μεταρρυθμίσεως καὶ ἡ ἔλλειψις σοβαρᾶς προσόδου εἰς τὸν τομέα τῆς κοινωνικῆς προνοίας (υἰεία, κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις, ἐργατικὴ κατοικία κ.λ.π.).

Ἡ νίκη τῆς Ἐνώσεως Κέντρου, τὸ 1964, ἔφερε μίαν νέαν οἰκονομικὴν πολιτικὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ νέον credo μπορεῖ νὰ συνοψισθῆ ὡς ἑξῆς:

1) Ἡ Ἑλλάς εἶναι χώρα πτωχὴ ἀπὸ ἀπόψεως φυσικῶν πλουτοπαραγωγῶν πόρων. (Θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἐξαιρέσεις, φυσικά, διὰ τὸ ὠραῖον τῆς τοπίου καὶ τοὺς ἱστορικοὺς τόπους, οἱ ὁποῖοι παρέχουν σημαντικὴν πηγὴν εἰσοδήματος ἀπὸ τουρίστας). Πάντως, ἡ Ἑλλάς, κατέχει μίαν πηγὴν, ἡ ὁποία δύναται νὰ ἀναπτυχθῆ ταχέως. δηλαδὴ αὐτὸν τοῦτον τὸν Ἑ λ λ η ν α. Τοιουτοτρόπως, ἡ ἐκπαίδευσις ἀποκτᾷ κρίσιμον σημασίαν εἰς τὸ πρόγραμμά μας ἀναπτύξεως. Ἐκπαιδευτικαὶ δαπάναι μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ἐν ταῦτῳ μέσον (ἐπένδυσις) καὶ σκοπὸς (κατανάλωσις). Τοῦτο εἶναι ζήτημα ὀρισμοῦ. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι σημαντικόν, εἶναι ὁ ρόλος τῆς

ἐκπαιδύσεως εἰς τὴν γενικὴν κατανομὴν τῶν φυσικῶν πόρων. Κατὰ τὸ 1964 ἔλαβε χώραν μία ἀληθινὴ ἐπανάστασις εἰς τὸν τομέα τῆς ἐκπαιδύσεως. Ἐν πρώτοις, ἀπὸ τοῦ 1964 ἡ ἐκπαίδευσις χορηγεῖται δωρεάν δι' ἑλα τὰ ἐπίπεδα. Ὁ μαθητὴς ἤμπορεῖ νὰ περάσῃ ἑλας τὰς βαθμίδας τῆς ἐκπαιδύσεως, ἀπὸ τὸ δημοτικὸν ἕως καὶ τὸ Πανεπιστήμιον, χωρὶς νὰ πληρώσῃ διδάκτρα. Τὸ πρόγραμμα δημοσίων ὑποτροφικῶν διὰ πανεπιστημιακὰς σπουδὰς, εἰς τὸ ἔξωτερικόν, ἐτριπλασιάσθη εἰς τὸ 1964 καὶ θὰ ἀυξήθῃ καὶ πάλιν εἰς τὸ 1965. Ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις ἀνεβιβάσθη ἀπὸ 6 εἰς 9 ἔτη καὶ ἐγκαινιάσθη ἕν νέον καὶ σημαντικὸν πρόγραμμα κατασκευῆς σχολείων. Παρὰλλήλως πρὸς τὰ γυμνάσια, θὰ ἰδρυθοῦν μεσαῖαι τεχνικο-ἐπαγγελματικαὶ σχολαὶ καὶ ἕν νέον ἐκσυγχρονισμένον Τεχνικὸν Πανεπιστήμιον θὰ ἰδρυθῇ εἰς τὰς Πάτρας.

Ἐξ ἴσου σημαντικὴ εἶναι ἡ διοικητικὴ μεταρρύθμισις. Ἡ Ἑλλάς χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἀπληρωτέας, γραφειοκρατικὰς, συγκεντρωτικὰς δημοσίας ὑπηρεσίας. Ἡ Κυβέρνησις σκέπτεται νὰ κάμῃ ἑναρξιν εἰς τὰ 1965 ἐνὸς μεγάλου προγράμματος ἀποκεντρώσεως, ἀπογραφειοκρατικοποιήσεως καὶ ἐκσυγχρονισμοῦ τοῦ κυβερνητικοῦ μηχανισμοῦ.

Τὰ ὠφελήματα, ἀπὸ τὴν ἐκπαιδευτικὴν καὶ διοικητικὴν μεταρρύθμισιν, εἰσπράττονται μετὰ πολλὰ ἔτη. Εἶναι χαρακτηριστικὸν τῶν ἀπόψεων τῆς νέας Κυβερνήσεως ὅτι εἶναι διατεθειμένη νὰ ἀναλάβῃ ἐπενδύσεις καὶ νὰ λάβῃ μέτρα μὲ μακρὰν προοπτικὴν.

2) Οἱ συνήθειαι δεῖνται οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, π.χ. εἰσοδήματα κατὰ κεφαλὴν, εἶναι λίαν ἀκατάλληλοι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Αἱ ὄψεις τῆς ἀναπτύξεως, αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν κατανομὴν τοῦ εἰσοδήματος, ἀποτελοῦν μίαν οὐσιαστικὴν συνιστώσαν τῆς ἐννοίας τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Ἐὰν τὰ ὠφελήματα τῆς ἐξελίξεως δὲν μοιρασθοῦν εὐρέως εἰς τὸν πληθυσμόν, δὲν εἶναι εὐκόλον, νὰ ἀποδώσῃ κανεὶς εἰς τὴν διαδικασίαν (process) τῆς ἐξελίξεως τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀναπτύξεως. Συνεπῶς, ὁ περιορισμὸς τῆς ἀνισότητος εἶναι ἕνας μείζων στόχος τῆς νέας οἰκονομικῆς πολιτικῆς.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, ἡ πολιτικὴ τῆς παρούσης Κυβερνήσεως ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὴν πολιτικὴν τῶν κυβερνήσεων τῆς τελευταίας δεκαετίας. Εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶχε κυριαρχήσει ἡ ἄποψις — ὑποστηριζομένη καὶ προπαγανδιζομένη ἀπὸ τὰς κυβερνήσεις τῆς δεκαετίας 1950 - 1960 — ὅτι ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη εἰς τὴν κατανομὴν εἰσοδήματος καὶ πλοῦτου δὲν συμβιβάζεται μὲ ταχεῖαν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν, ὅτι ἡ ταχεῖα ἀνάπτυξις θὰ ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὴν προτεραιότητα καὶ ὅτι συνεπῶς ζητήματα ἀνακατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναβληθοῦν διὰ ἕνα καλῦτερον χρόνον εἰς τὸ μέλλον. Ἡ ἄποψις τῆς παρούσης Κυβερνήσεως εἶναι ὅτι ἡ σμίκρυνσις τῆς ἀνισότητος τοῦ εἰσοδήματος συμβάλλει καὶ ἀποτελεῖ ἑναυσμα τῆς ἀναπτύξεως, ὅτι εἶναι πιθανώτατα ἀναγκαῖα συνθήκη διὰ ἕνα ὑψηλὸν ρυθμὸν ἀναπτύξεως εἰς τὸ μέλλον. Ἐνα ἀπὸ τὰ κύρια ἐμπόδια εἰς τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς βιομηχανικῆς βάσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶναι ἡ ἀδυναμία τῆς ἐντοπίου ἀγορᾶς. Μία ἐνίσχυσις τῆς ἐντοπίου ἀγορᾶς μὲ μίαν καλῦτερον κατανομὴν τοῦ εἰσοδήματος καὶ τοῦ πλοῦτου, εἶναι, κατὰ τὴν γνώμην μας, ἀναγκαῖα προϋπόθεσις διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας, ἡ ὅποια μὲ τὴν σειρὰν τῆς εἶναι προϋπόθεσις τῆς συνεχοῦς ἀναπτύξεως καὶ ἐξελίξεως.

Ἡ πείρα μας τοῦ 1964 ἐπιβεβαιώνει ἀπολύτως τὴν ἄποψιν αὐτήν. Ἡ Κυβέρνησις ἔλαβε τὸ 1964 ἀποφασιστικὰ μέτρα διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης τοῦ ἀγρότου. Ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν πολιτικὴ συνδυάζουσα ὑψηλὴν μᾶλλον προστασίαν τῶν τιμῶν διὰ τὰ βασικὰ ἀγροτικὰ προϊόντα, μὲ σημαντικὰς ἐπιδοτήσεις, ρύθμισιν καὶ παράτασιν τῆς ἐξοφλήσεως τῶν πρὸς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν ἐν καθυστερήσει ὀφειλῶν, μείωσιν τοῦ ἐπιτοκίου, δι' ἀγροτικὰ δάνεια καὶ κατάργησιν τῆς ἀμέσου συνεισφορᾶς τῶν ἀγροτῶν εἰς τὸ ταμεῖον συντάξεών των. Τὰ μέτρα αὐτὰ ἐπέφεραν μίαν σημαντικὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως τῶν ἀγροτῶν καὶ ἀπετέλεσαν τὴν βάσιν διὰ μίαν ἐντυπωσιακὴν αὐξήσιν τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς. (Ἄνω τοῦ 10 τοῖς ἑκατὸν διὰ τὸ 1964, συγκρινόμενον πρὸς 7 τοῖς ἑκατὸν διὰ τὸ 1963 καὶ ὀλίγον κάτω τοῦ 5 τοῖς ἑκατὸν διὰ τὸ 1962).

Στενὰ συνδεδεμένη μὲ τὴν πολιτικὴν τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἀνισότητος τοῦ εισοδήματος, εἶναι ἡ μείωσις τῆς ἀνεργίας — διότι ἡ ἀνεργία εἶναι ἡ πλεόν σκληρὰ μορφή ἀνισότητος. Ἐχει ἤδη τονισθῆ, ὅτι ὁ ἰδιαίτερος ὑψηλὸς ρυθμὸς μεταναστεύσεως, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, περιώρισε τὸ ἐπεῖγον τοῦ προβλήματος — ἀλλὰ κατὰ τρόπον, ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ ὑπονομεύσῃ τὴν βιομηχανικὴν ἀνάπτυξιν. Ἡ Κυβέρνησις δὲν σκέπτεται νὰ ἐπιβάλῃ ἀστυνομικοὺς περιορισμοὺς εἰς τὴν μετανάστευσιν, προτίθεται ὅμως νὰ λάβῃ μέτρα, τὰ ὁποῖα θὰ αὐξήσουν τὰς δυνατότητας ἀπασχολήσεως καὶ οὕτω θὰ καταστήσουν τὴν μετανάστευσιν ὀλιγώτερον ἐλκυστικὴν. Προτίθεται ἐπίσης νὰ λάβῃ μέτρα, τὰ ὁποῖα θὰ ὀδηγήσουν εἰς ἐγκαιρον ἐπαναπατρισμὸν τῶν μεταναστῶν, οἱ ὅποιοι θὰ φέρουν ὀπίσω εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰς προσφάτως ἀποκτηθείσας εἰδικότητάς των.

3) Ἡ Ἑλλὰς προσεχώρησεν εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Κοινὴν Ἀγορὰν καὶ προτίθεται νὰ καταστῇ πλήρες μέλος τῆς. Συνεπῶς, εἶναι οὐσιῶδες νὰ μειωθῇ, ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερα, ἡ ἀπόστασις (μετρουμένη, κατὰ διαφόρους τρόπους) μεταξὺ τῶν χωρῶν τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἀφ' ἑτέρου. Τοῦτο ἀπαιτεῖ ἕνα ταχὺν ρυθμὸν προόδου (ταχύτερον τοῦ ἐπιτευχθέντος κατὰ τὴν δεκαετίαν 1950—60) καὶ ἐκσυγχρονισμὸν τῶν θεσμῶν, οἱ ὅποιοι σχετίζονται ἀμέσως μὲ τὴν οἰκονομικὴν συμπεριφορὰν καὶ ἀπόδοσιν.

Ἀνεφέρθημεν ἤδη εἰς τὴν διοικητικὴν ἀναμόρφωσιν εἰς τὸν δημόσιον τομέα — καὶ ἐτονίσαμεν, τὴν ἀπόφασιν τῆς Κυβερνήσεως νὰ ἀπογραφειοκρατικοποιήσῃ καὶ νὰ ἀποκεντρώσῃ τὸν κρατικὸν μηχανισμόν. Θὰ ἐπεθύμουν εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον νὰ τονίσω τὴν ἀπόφασιν τῆς Κυβερνήσεως νὰ προβῇ εἰς σημαντικὰς ἐπενδύσεις εἰς τὴν ἔρευναν καὶ νὰ εἰσαγάγῃ τὸν ἐπιστημονικὸν προγραμματισμόν, ὡς ἕνα ἐργαλεῖον διὰ τὴν ταχέαν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν.

Θὰ ἤθελα νὰ διαλύσω μίαν συνήθη σύγχυσιν δύο ἐντελῶς διαφορετικῶν πραγμάτων: κυβερνητικῆς ἐπεμβάσεως καὶ ἐπιστημονικοῦ προγραμματισμοῦ. Ὁ ἐπιστημονικὸς προγραμματισμὸς, ἀναφέρεται εἰς ἕν σύνολον μέτρων (process), διὰ τῶν ὁποίων ἡ Κυβέρνησις χρησιμοποιεῖ τὰ εἰς τὴν διάθεσίν του ἐργαλεῖα κατὰ ἕνα καλῶς πληροφορημένον καὶ συστηματικὸν τρόπον, δηλαδὴ ἕνα ὀρθολογικὸν τρόπον, ἵνα ἐπιτύχῃ τοὺς σκοποὺς τοὺς ὁποίους ἔχει τάξει. Ὁ βαθμὸς μέχρι τοῦ ὁποίου ἡ κυβερνητικὴ προγραμματικὴ δρᾶσις ὀδηγεῖ εἰς παρέμβασιν εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν μονάδων, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸν ἰδιωτικὸν τομέα, εἶναι ζήτημα τὸ ὁποῖον ἡμπορεῖ

νά λυθῆ ὑπὸ τὸ φῶς : α) τῶν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ταχθέντων στόχων, β) τῆς σημασίας τὴν ὁποῖαν θέτει ἐπὶ τῆς «οἰκονομικῆς ἐλευθερίας» διὰ τὸν ἰδιωτικὸν τομέα καὶ γ) τῶν τεχνολογικῶν καὶ θεσμικῶν δεδομένων τῆς καταστάσεως. Εἶναι ἄποψις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ὅτι δύναται νὰ προγραμματίσῃ τὴν ἀνάπτυξιν, ἐνῶ συγχρόνως προχωρεῖ εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέως, ἐναντι πολλῆς ἀχρήστου καὶ ἐπαχθοῦς («γραφειοκρατικῆς») παρεμβάσεως.

Ἡ Κυβέρνησις ἐψήφισε τελευταίως ἓνα νόμον, ὁ ὁποῖος διαμορφώνει τὴν ὀργάνωσιν οἰκονομικοῦ προγραμματισμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Ὑπουργείου Συντονισμοῦ, δημιουργεῖται ἐν «Κέντρον Προγραμματισμοῦ καὶ Οἰκονομικῶν Ἐρευνῶν». Τὸ κύριον ἔργον τοῦ Κέντρου αὐτοῦ εἶναι νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὸν Ὑπουργὸν Συντονισμοῦ ἓνα σύστημα ἐναλλακτικῶν προγραμμάτων ἀναπτύξεως (μὲ βραχυπροθέσμους, μεσοπροθέσμους καὶ μακροπροθέσμους ἀπόψεις), τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζουν τοὺς στόχους τοὺς τεθέντας ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ Ὑπουργός, μετὰ τὴν λήψιν τῶν ἐναλλακτικῶν αὐτῶν προγραμμάτων ἀπὸ τὸ Κέντρον, ὑποβάλλει αὐτά, μὲ σκοπὸν τὴν ἀνοικτὴν συζήτησιν καὶ ἔκφρασιν γνώμης, πρῶτον μὲν εἰς ἐν συμβουλευτικὸν σῶμα, γνωστὸν ὡς τὸ Γνωμοδοτικὸν Συμβούλιον Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως, τὸ ὁποῖον ἀντιπροσωπεύει εὐρέως τὰς διαφόρους ομάδας συμφερόντων εἰς τὴν οἰκονομίαν. Τέλος, ὁ Ὑπουργός Συντονισμοῦ ὑποβάλλει πρὸς ἐπικύρωσιν εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἓνα σχέδιον ἀναπτύξεως. Εὐθύς, ὡς τὸ πρόγραμμα γίνῃ ἀποδεκτὸν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, ὁ Ὑπουργός Συντονισμοῦ ἐπιφορτίζεται μὲ τὴν εὐθύνην ἐπιβλέψεως τῆς ἐκτελέσεώς του.

Εἰς αὐτὴν τὴν μορφήν ὀργανώσεως, ἡ ἔρευνα ἢ ὀδηγοῦσα εἰς τὴν διατύπωσιν ἐναλλακτικῶν σχεδίων, διαχωρίζεται σαφῶς ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ἀπόφασιν τὴν ὀδηγοῦσαν εἰς τὴν παραδοχὴν ἑνὸς συγκεκριμένου προγράμματος ἀναπτύξεως. Ἐπίσης, ἡ ἐπιστημονικὴ δραστηριότης διαχωρίζεται σαφῶς ἀπὸ τὴν ἐκτελεστικὴν διοικητικὴν ἐργασίαν, τὴν ἀπαιτουμένην διὰ τὴν πραγματοποίησιν του.

Σχετικῶς μὲ τὸν ἰδιωτικὸν τομέα, ἡ θέσις τῆς Κυβερνήσεως εἶναι σαφής. Ἡ πλέον σημαντικὴ ἐλέγχουσα δύναμις εἶναι ὁ συναγωνισμός. Ὅσον περισσότερο ἐνεργὸς εἶναι οὗτος, τόσο πιθανώτερον εἶναι ὅτι θὰ εἰσαχθοῦν νέα τεχνολογικὰ μέθοδοι, ὅτι τὸ κόστος θὰ περιορισθῇ καὶ ὅτι θὰ ἀναπτυχθοῦν νέα προϊόντα. Αὐτὴ ἢ ἄποψις μετριάζεται βεβαίως ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία εὐρίσκεται εἰς τὸ «νηπιακόν» τῆς στάδιον καὶ ὅτι εἰς βιωσίμους ἐπιχειρήσεις θὰ πρέπει νὰ ἐπεκταθῇ ἡ προστασία ἐναντι συναγωνισμοῦ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, μέχρις ὅτου «ῶριμάσου» καὶ εὐρεθῶν εἰς θέσιν νὰ ἀντιμετωπίσουσιν τὰς δυσχερείας τοῦ ἀνταγωνιστικοῦ παιγνιδίου. Ἡ ἀνάπτυξις ἑνὸς συναγωνιστικοῦ πλαισίου εἰς μίαν μικρὰν χώραν μὲ παραδόσεις στρεφομένας περὶ τὴν γεωργίαν δὲν εἶναι εὐκόλον ἔργον. Ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν συναγωνιστικῶν δυνάμεων πρέπει νὰ λάβῃ χώραν κατὰ ρυθμὸν τοιοῦτον, ὥστε νὰ μὴ θέτῃ ἐν κινδύνῳ τὴν ἐπιβίωσιν ἐπιχειρήσεων δυνητικῶς ὑγιῶν.

Ἡ συνολικὴ ἐπίτευξις τῶν μειζόνων στόχων ἀναπτύξεως τῶν τεθέντων ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως πρέπει νὰ λάβῃ χώραν ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς νομισματικῆς σταθερότητος — μὲ ἄλλους λόγους, οἱ στόχοι πρέπει νὰ ἐπιδιωχθοῦν ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ἡ δραχμὴ παραμένει ὑγιής. Εἵμεθα ἰδιαιτέρως ὑπερήφανοι διὰ τὸ γεγονός ὅτι εἰς τὸ 1964 ἠκολούθησαμεν μίαν πολιτικὴν ὀδηγοῦσαν εἰς ὑψηλοὺς ρυθμοὺς ἀναπτύ-

έτος 1960, αυτή ήταν 8,07 και έμειώθη προοδευτικώς κατά τὸ ἔτος 1964 εἰς 6,27. Κατὰ τὴν γνώμην μας ἡ συνεχὴς αὐτὴ πτώσις τῆς εισοδηματικῆς ταχύτητος τοῦ νομίσματος ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον μέρος τῆς διαδικασίας τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἀντανακλᾷ αὐξάνομενον ἐκχρηματισμὸν τῆς οἰκονομίας, ἰδίως εἰς τὸν ἀγροτικὸν τομέα. Ὁ ἐκσυγχρονισμὸς τῶν ὑπαναπτύκτων σχετικῶς τομέων τῆς οἰκονομίας ἀλλοιώνει τὴν κατανομὴν τῶν ταμιακῶν διαθεσίμων καὶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι αἱ ἄλλαι σχέσεις παραμένουν ἀμετάβλητοι, αὐξάνει τὸ μέγεθος τῶν ρευστῶν, τὰ ὁποῖα ὁ πληθυσμὸς ἐπιθυμεῖ νὰ κρατῇ εἰς χεῖρας του.

Ὁ συνδυασμὸς τῶν περιπτώσεων αὐτῶν κατέστησε δυνατὴν τὴν ἐφαρμογὴν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐνὸς ἐπεκτεινομένου προγράμματος κοινωνικῆς ἀλλαγῆς καὶ ἀναδιανομῆς τοῦ εισοδήματος εἰς εὐρεῖαν κλίμακα, χωρὶς κινδύνους εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ χρήματος.

Εἶναι δυνατόν ὅμως νὰ τεθῇ τὸ ἐρώτημα ποῖαι εἶναι αἱ προοπτικαὶ διὰ τὸ μέλλον. Ἡ συρροὴ αὐτῆ τῶν γεγονότων θὰ καταστήσῃ δυνατὴν τὴν συνέχισιν τῆς πορείας τῆς οἰκονομίας μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ εἰς τὸ μέλλον; Ὑψηλὸν ποσοστὸν αὐξήσεως τοῦ εισοδήματος, παραλλήλως πρὸς τὴν συνέχισιν τῆς προοδευτικῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς δὲν θὰ ὀδηγήσουν εἰς κινδύνους πληθωρικῶν πιέσεων καὶ εἰς ὑπὸνόμευσιν, οὕτω, τῶν ἐπιτεύξεων τοῦ παρελθόντος;

Ἐχομεν κάθε λόγον νὰ πιστεύωμεν, ὅτι ὑπάρχει πρόσθετος δυναμικότης εἰς τὴν ἑλληνικὴν βιομηχανίαν, ἡ ὁποία θὰ ἐπιτρέψῃ βραχυχρονίως ταχεῖαν προσαρμογὴν πρὸς τὴν αὐξανόμενὴν συνολικὴν ζήτησιν. Μακροχρονίως ἐν τούτοις ἡ δυναμικότης εἰς βιομηχανικὸν πάγιον κεφάλαιον δέον νὰ αὐξηθῇ, μία διαδικασία ἡ ὁποία δημιουργεῖ ἀφ' ἐαυτῆς πιέσεις ἐπὶ τῶν πόρων τῆς οἰκονομίας. Εἰς τὸ μέλλον θὰ χορηγηθοῦν αὐξήσεις μισθῶν, καὶ δέον νὰ ἀναμένεται ὅτι θὰ εἶναι σημαντικά, ἀλλὰ πάντοτε ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν προβλεπομένων ἀπὸ τὸ ποσοστὸν αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος.

Ἐν συμπεράσματι, φαίνεται ὅτι μακροχρονίως ἡ ἐπιθυμουμένη ἐπεκτατικὴ καὶ κοινωνικὴ διαδικασία, θὰ συνεχίσῃ νὰ ἀσκήσῃ οὐσιώδη πίεσιν ἐπὶ τῶν εισαγωγῶν καί, συνεπῶς, ὁ κρίσιμος, ὁ στρατηγικὸς περιοριστικὸς παράγων εἶναι τὸ ἰσοζύγιον πληρωμῶν.

Ἐλέχθη ἤδη, ὅτι αἱ ἐξαγωγαὶ μας παραμένουν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον σταθεραὶ καὶ ὅτι αἱ βιομηχανικαὶ ἐξαγωγαὶ εἶναι ἀσήμαντοι. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς γεωργικὰς ἐξαγωγὰς μας, παραμένουν σημαντικὰ περιθώρια διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεώς μας. Θὰ προχωρήσωμεν ἀνασχεδιάζοντες τὸ εἶδος τῶν ἐσοδειῶν μας ἐπὶ τῇ βάσει ἐρευνῶν τῆς ἀγορᾶς ἰδίως εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐπίσης, θὰ ἐκσυγχρονίζωμεν τὴν διαδικασίαν τῆς ἀγορᾶς καὶ θὰ τὴν ὑποστηρίζωμεν διὰ τῆς δημιουργίας ἐλαφρᾶς ἀγροτικῆς βιομηχανίας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὰς ἀγορὰς καὶ νὰ τὰς διατηρήσωμεν.

Ὅταν ἐρχόμεθα εἰς τὰς ἐξαγωγὰς βιομηχανικῶν προϊόντων, τὸ πρόβλημα γίνεται περισσότερον πολὺπλοκον. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐπεκράτει εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ γνώμη ὅτι τὸ κύριον σημεῖον τοῦ προβλήματος τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν εἶναι αἱ βιομηχανικαὶ ἐξαγωγαὶ. Πράγματι, ἐφηρημόσθη μία πολιτικὴ ἐνισχύσεως τῶν βιομηχανικῶν ἐξαγωγῶν δι' εἰδικῶν παραχωρήσεων, ὅπως εἶναι αἱ μειώσεις ἐπιτοκίου,

φορολογικαὶ ἀπαλλαγαὶ κλπ. "Όλα αὐτὰ κατέληξαν εἰς οὐδέν. Πράγματι, δὲν εἶναι ἐκπληκτικόν. Δὲν εἶναι δυνατόν τεχνητῶς νὰ δημιουργήσῃ τις μίαν ἀνταγωνιστικὴν ἐξαγωγικὴν βιομηχανίαν ἐπὶ μιᾶς ἀσθενοῦς, ὑπερ-προστατευομένης, ὑπαναπόλυτου, δεσμευμένης εἰς τὰς παραδόσεις βιομηχανικῆς βάσεως. Οὕτω, μία νέα πολιτικὴ διαμορφώνεται — μία πολιτικὴ, ἡ ὁποία ἀντανακλᾷ τὴν εὐρεῖαν πεῖραν ὄλων τῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἐπιδοθῆ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγορὰν πρὶν δυνηθῶν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν αὐστηρότητα τοῦ ἀνταγωνισμοῦ εἰς τὰς ξένας ἀγορὰς.

Ἐν ἄλλοις λόγοις, κατελήξαμεν νὰ πιστεύωμεν ὅτι τὸ κρίσιμον ἔργον εἰς τὸ στάδιον αὐτὸ τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως εἶναι ἡ ὑποκατάστασις τῶν εἰσαγωγῶν ὅσον εἶναι δυνατόν εἰς ἔκτασιν καὶ βᾶθος, δηλαδὴ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προστιθεμένης ἀξίας. Πρῶτον, διότι εἶναι εὐκολώτερον νὰ ἐπιτευχθῆ. Δεύτερον, διότι εἶναι ἓνα ἀναγκαῖον στάδιον ἐκμαθήσεως διὰ τὴν βιομηχανίαν μας, ἓνα στάδιον τὸ ὁποῖον θὰ προετοιμάσῃ τὴν βιομηχανίαν μας διὰ τὴν αὐστηρότητα τοῦ ἀνταγωνισμοῦ εἰς τὰς ξένας ἀγορὰς. Ἐν τοιοῦτον πρόγραμμα ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας πρὸς ὑποκατάστασιν τῶν εἰσαγωγῶν πρέπει νὰ συνοδεύεται μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανικῆς μας ὑποδομῆς, δηλαδὴ μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πηγῶν ἐνεργείας καὶ τῶν μέσων μεταφορᾶς. Πρέπει νὰ συνοδεύεται ἐπίσης μὲ τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς τάξεως ἐπιχειρηματιῶν μὲ συγχρόνους ἀντιλήψεις, μὲ τὴν βελτίωσιν τῶν ἱκανότητων τῆς ἐργατικῆς μας τάξεως, καὶ τέλος, μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀγορᾶς κεφαλαίων καὶ τὴν βελτίωσιν καὶ ἐπέκτασιν τοῦ τραπεζικοῦ μας συστήματος.

Περὶτεῦε νὰ λεχθῆ ὅτι ὑποκατάστασις τῶν εἰσαγωγῶν, διὰ νὰ εἶναι ἐπιτυχῆς πρέπει νὰ ἀναζητηθῆ κυρίως πρὸς αὐτὰς τὰς δραστηριότητας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀπαιτοῦν εἰσροὰς μὲ ὑψηλὸν ποσοστὸν εἰσαγωγῶν οὕτως ὥστε νὰ ματαιῶνουν τὴν προσπάθειαν. Ἐννοεῖται ἐπίσης ὅτι ἐὰν πρόκειται νὰ δοθῆ προτίμησις εἰς δραστηριότητα ὑποκαθιστῶσαν τὰς εἰσαγωγὰς, ἀντὶ τῶν ἐξαγωγῶν, ἡ ἀρίστη κλίμαξ παραγωγῆς δέον νὰ προσαρμύζεται πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἑλληνικῆς ἀγορᾶς εἰς τὸ ἐσωτερικόν.

"Όλα αὐτὰ δὲν σημαίνουν ὅτι βιομηχανικαὶ ἐπενδύσεις ὀδηγοῦσαι εἰς ἐξαγωγὰς δὲν πρέπει νὰ πραγματοποιοῦνται. Σημαίνουν μᾶλλον ὅτι ἀρχικῶς θὰ ἀναληφθῆ μία ἐντατικὴ ἔρευνα διὰ τὴν πληρεστέραν ἐκμετάλλευσιν ὄλων τῶν δυνατοτήτων ὑποκαταστάσεως τῶν εἰσαγωγῶν, ἐνῶ συγχρόνως θὰ προωθοῦνται αἱ ἐξαγωγικαὶ δραστηριότητες ἐπὶ μακροχρονίου βάσεως. Συνοψίζομεν : Ἡ προτεραιότης ἡ παρεχομένη εἰς βιομηχανίας, προσανατολισμένας δι' ὑποκατάστασιν τῶν εἰσαγωγῶν ἀντὶ τῶν βιομηχανιῶν τῶν προσανατολισμένων δι' ἐξαγωγὰς εἶναι ζήτημα χρονικῆς προτεραιότητος.

Ἴση σπουδαιότης δέον νὰ προσδοθῆ εἰς τοὺς ἀδήλους μας πόρους, ἰδίως εἰς τὸν τουρισμόν. Ἡ Ἑλλάς ἔχει ἐν τεράστιον ἀνεκμετάλλευστον δυναμικὸν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν. Οἰκοδομοῦμεν ταχέως τὰ μέσα τουριστικῶν ἀνέσεων (ξενοδοχεῖα, μεταφορικὰ μέσα κλπ.) εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταστῆ δυνατόν εἰς μεγαλύτερον ἀριθμὸν ἐπισκεπτῶν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τὸ κλίμα τῆς, τὰ τοπία τῆς, καὶ τοὺς πολυαριθμούς τόπους, μὲ ἀρχαιολογικὴν ἀξίαν.

Ἄλλὰ καὶ ἐὰν θὰ ἐπιτύχωμεν εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ μέτωπα, παραμένει διὰ τὰ προσεχῆ ἔτι ἓνα κενὸν εἰς τὸ ἰσοζύγιον τῶν τρεχουσῶν συναλλαγῶν, τὸ ὁποῖον δέον

νά καλυφθῆ ἀπὸ τὴν εἰσροὴν κεφαλαίων καὶ ἀπὸ τὴν βοήθειαν. Ἡ εἰσροὴ κεφαλαίων εἰσάγει παραλλήλως τεχνικὰς γνώσεις καὶ ἐπιχειρηματικὰς ἱκανότητας καὶ συνεπῶς ὑπ' αὐτοὺς τοὺς ὄρους γίνεται εὐχαρίστως δεκτὴ. Ἐχομεν καταβάλει καὶ καταβάλλομεν μεγάλας προσπάθειας νά κάμωμεν ἐπιθυμητὴν τὴν ἐπένδυσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Δὲν δυνάμεθα καὶ δὲν πρέπει νά κρύβωμεν τὴν ἀπογοήτευσίν μας διὰ τὸ γεγονὸς ὅτι μέχρι σήμερον αἱ ἐξαγωγαὶ μας γεωργικῶν προϊόντων εἰς χώρας τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς δὲν ἤσαν ἱκανοποιητικαὶ καὶ ὅτι ἡ εἰσροὴ κεφαλαίων καὶ βοήθειας ἀπὸ τὰς χώρας αὐτὰς δὲν ἠῤῥξήθη συμφώνως πρὸς τὰς προσδοκίας μας. Ἀτενίζομεν πρὸς τὴν Δημοκρατίαν τῆς Δυτικῆς Γερμανίας καὶ πρὸς τοὺς φίλους μας τῆς Ἑυρωπαϊκῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς διὰ μίαν συνειδητὴν προσπάθειαν νά συνεισφέρουν εἰς τὴν ταχεῖαν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομίας μας καὶ τὴν συνέχισιν τοῦ προγράμματος τῆς προοδευτικῆς μας ἀναπτύξεως.

Ὅταν ἡ Ἑλλάς συνεδέθη μὲ τὴν Κοινὴν Ἀγορὰν ἀνέλαβε μίαν πελωρίαν πρόκλησιν. Ὑπεχρεώθη νά μάθῃ ταχέως νά ἐπιπλέῃ μὲ τὸν κίνδυνον τῆς καταβυθίσεως. Εἶναι μόνον δίκαιον νά ζητήσωμεν ἀπὸ τοὺς φίλους κατανόησιν εἰς τὴν προσπάθειάν μας νά καταστήσωμεν τὴν Ἑλλάδα ἰσότιμον μέλος τῆς Ἑυρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος, μίαν Ἑλλάδα, ἡ ὅποια θὰ εὐήμερῆ, θὰ εἶναι προοδευτικὴ, ἐλευθέρα καὶ δημοκρατικὴ.